

наведи телефон

Луимә СЭрипос

09.03.2023
№ 5 (1287)

www.khanty-yasang.ru

Основана 11 февраля 1989 года

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru

Сәлың маҳум кассыт

Хурит Алексей ос Татьяна Тихоновыг нъяврамагән ёт пöслым öлэгыт. Ты мәнъщи щёмья сәлы үрнэ мәныл Саранпәвылн ёхталасыт. Тот 74-ыт сәлың маҳум каснэ вәрмаяныл öлыс. Ань ты öвылтыт 8-9 лöпсыт ловиньтән.

8 мартыг!	Ты номерт ловиньтән:	Нъяврамыт щәнъ ләтың ханищтаңкве вос кәсашёгыт ▶ 2	Саранпәвылныл ляххалыг ▶ 5
Мария Сергеевна Мерова 85 тәлэ төвлыс ▶ 7	Сәлы үрнэ маҳум Саранпәвылн касуңкве ёхталасыт ▶ 8-9	Этпос яныгман нупыл пүрлахтасыт ▶ 12	Мә янытыл сосса мирыт тинат öс пöслэгыт ▶ 16

Няврамыт щань латың ханищтаңкве вос кәсащәгыт

*С.М. Каксина, Т.С. Гоголева, М.К. Волдина,
В.И. Сподина, И.В. Святченко, Е.В. Шумакова*

Молты пәсыл щань латңыт ўргалан талыт лаввёсыт, ты 2022 талныл ос 2033 тал мус «Международное десятилетие языков коренных народов мира» вәрмаль бвылтавес. Мән округувт мәнщи ос ханты латңыл савсыр нәпакыт тәратавет ос латңыт ханищтан хонтхатыглапыт вәрыглавет.

Рётың юсвой этпос оигпан порат кўцаит ос сосса мэхум Ас-угорский институт атхатыгласыт ос тал сыс вәрум рўпатын урыл потыртасыт. Тув округ губернатор вәңын нә Елена Шумакова, дума депутатыг Еремей Айпин ос Татьяна Гоголева ёхталасыт.

Няврамыт школат ханищтан хөтпатныл Софья Каксина Касум павылныл ёхталас, тав тот Елена Шумакован диплом I степени янытлан нәпакыл майвес. Нә сав тал няврамыт школат ханты латңыл ханищтыянә, ёмщакв рўпиты, төва няврамыт щань латңыл потыртаңкве патсыт.

Надежда Молданова,

культура щирыл рўпитан нә, няврамыт ёнгалтан урыл потыртас. Пёс порат ханты ос мәнщи мэхум колкант ўнлахёлым нявраманыл ёт ёргим йивёвлытыл, лувёвлытыл ёнгасасыт, «Щёл» ос мөт

Е.В. Савчук, Т.С. Мерова, Е.А. Нёмысова

ёнгыт ёлсыт. Ань йист ты ёнгилыт алаты хотёрувлавёсыт ос Татьяна Волдина, учёный нә, ты ёнгилыт урыл яныгпала мэхумныл титыглахтас ос пёс нәпакыт ловиньтас, тащирыл няврамыт ань ёнгалтаңкве патвёсыт.

Ты кастыл сав павлытын ос ўсытын ялантасыт, няврамыт ханищтан хөтпат ханищтасаныл. Ань тамле ёнгилыл сав мэхум ёнгуңкве хәсәгыт, няврамыт ханищтыяныл. Руц щирыл «пальчиковые игры» лавияныл. Ты кастыл матахмат нәпак тәратасыт, тув сунсым няврамаквет ханищтаңкве рёви.

Ос атхатыглам мэхум номтаныл савалёгыт, школат ханты ос мәнщи латңыл урокыт ат вәрыглавет, туп ханищтахтын мәныл астынэныл юипалт хотьют такви кәсащи, тамле ханищтапын хультсёгыт. Таи ты лёль, няврамыт ат алымёгыт, мөт ханищтапытын хасхатёгыт, тув ялантёгыт ос танти латңаныл ат ханищтыяныл, ат вәганыл.

Ты урыл Софья Макси-

мова тох потыртас, матахмат тал ювле хультум порат няврамыт ханты латңыл ханищтан учебниканыл ФГОС щирыл ат тартвёсыт. Ос учебникыт ат те ёнщәгыт, хумус няврамыт ханищтаңкве, таимәгыл урокыт хотвуйвёсыт ос «внеурочная деятельность» щирыл сака мощца няврамыт ханищтахтуңкве ялантёгыт. Тав ань такос ўрхаты, хунь урокыт щирыл няврамыт ханищтаңкве тах рёви.

Элаль мэхманув мәнщи латңыт ищхйпың утыт акв мән хаснә урыл потыртасыт. Ты вәрмаль руц латңыл «лингвистический корпус» ләваве. Тув пуссын мәнщи латңыт хансуңкве патавет ос кәсың латың руц латңын толмашлаве, тох Яндекс-мәшина мәнщи латың вәңкве паты ос толмашлаңкве тах вёрми.

Учёный хөтпат лавёгыт, ты кастыл сав сөтыра мәнщи латың хансуңкве эри, тувыл ущ матыр тэлагёмты. Ты рўпата вәруңкве сав мэхум тах вуйхатёгыт.

ЮНИИТ колт рўпитан мэхум, Ас-угорский институт хөтпат, мәнщи газетат рўпитан журналистыт ос павлытыт ёлнә мәнщиянув акван-нётхатым латңыт хансыяныл. Ос ты элы-палт ЮНИИТ колт рўпитан мэхум вәрнә рўпата пуссын ловиньтыяныл ос манасавит олн тув эри, тах лавёгыт.

Галина КОНДИНА

Ханищтан хөтпәт щәнь ләтңыт урыл потыртасыт

Мә янытыл өлнә мирыт щәнь ләтңаныл рётың юсвой этпос вәт нупыл өвыл хөталәт янытлыяныл. Ты кастыл нъяврамыт ханищтан «Лылың сёюм» нампә колт рүпитан хөтпәт акв пұмыщ нак Ханты-Мансийск үст щёпитәлсыт.

Кит хөтал сус тән Ас-угорский мәхум институтт щәнь ләтңыт ос пёс йис накыт элалыт тотнә хөтпәт ёт акван-атхатыгласыт ос вәрнә тэланыл өвылтыт халанылт потыртасыт.

Мөт ләтың щирыл тамле вәрмәль «Хакатон» ләваве. Ты тэлан акв матыр рүпәтә вәрнә мәхум акван-атыглавет ос тән тәнки вәрнә рүпәтаныл урыл мөт хөтпәтн потыртәгыт. Тән акван-нётхатым та вәрмаляныл ёмасыг щёпитыяныл ос элалыт аквёет тотыяныл.

Сәвсыр үсытныл ос пәвлытныл щәнь ләтың ханищтан хөтпәт Ханты-Мансийскан ёхталасыт. Хотыютаныл ёхталаңкве тыг ат вёрмысыт, тән юил ищхйпың ут хосыт рүпитасыт ос ләтың ләвсыт.

Өвләт тән щәнь ләтңыт өвылтыт потыртасыт.

Тот Русскинской, Касум, Полноват, Ванщеват ос Саранпәвыл школатт щәнь ләтың нъяврамытн ханищтан нёт тәнки рүпәтаныл өвылтыт потыртасыт. Ань юи-өвыл тәлытт ханищтан нёпакыт ушты йильпииг тәратавёсыт. Ты элы-пәлт урокыт мәгыс кәсың хөтпә такви матыр нёпак хөнты ке, таитыл нъяврамыт пұмщаласанэ.

Ётыл акван-атхатыглам мәхум «Родной язык в дошкольном образовании: проекты и эффективные практики» вәрмәлит урыл потыртасыт. Тот Ас-угорский институтт рүпитан учёный нёт нъяврамыт мәгыс вәрнә ёнгилыт суссылтасыт.

Галина Леонидовна Нахрачёва тулёвлыл такталым мөйттыт өвылтыт потыр ловиньтас.

Ханищтап вәрыглавет

Людмила Николаевна Панченко төрсәлмыл акаңь атуңкве, нёпакныл сөвыркве вәруңкве мүй хөтпәт ханищтас. Наталья Андреевна Герляк «Хумус ләңын кәти ёт өлсбг» нампә мөйт суссылтас. Оксана Юрисовна Динисламова мөйттыт мөйтнә өвылтыт мәщтыр ханищтап щёпитәлыс. Тот атхатыглам мәхум пуссын хотты вәрмәлын ханищтавёсыт.

Китыт хөталт мүй мәхум «Лылың сёюм» нампә колн вөвиньтәлвёсыт. Тот пасан вәтат «Язык народа моего» тэла урыл потрыт хұнтлысыт. Овләт тув ялантан нъяврамыт эргын-йиквнә мөйт суссылтасыт. Тамле пұмыщ накн тән Владимир Савельевич Меровн ханищтавёсыт.

Ольга Мартыновна Норова, щар мәнә нъяврамыт ханищтан нё, «Витсам» програматә урыл ләтың ләвыс. Ат тәл яныт хұрум әгирищит өвләт тав пәлтә пөслуңкве, кәтыл матыр вәруңкве ос мәнәщи ләтың ха-

нищтаңкве ялантасыт, тувыл школан ялантәл-нэныл порат тот сосса мәхум йиккыт ос эргыт ханищтасыт.

Ань ты әгит колледжит ханищтахтәгыт ос практикан ты центрын ёхталәгыт, тот ханищтам наكانыл әгирищитн-пыгрищитн суссылтыяныл. Тувыл ищхйпың утыт «смайлик» ләвим үринэква хуритә тәнки щёпитасыт ос мәнәщи ләтңыл потыртым мәнә кинат пөсләгыт.

Ань үст өлнә школатт мәнәщи, ханты ләтңыг ос сосса мәхум пёс наكانыл ханищтан акв-кит нъявраты тэлат элалыт тотуңкве ке патнувыт, такем щәгтым ос ёмас өлнүв!

Тамара МЕРОВА

О.М. Норова, А.Н. Орехова, Т.А. Сайнакова

Мәньщи ләтңыл потыр хассуь

Кәсың тәл рётың юсвой этпос 21 хөталәт мә янытыл өлнә сәвсыр мирыт щәнь ләтңаныл янытлыяныл. Мәньлат хөтпат ос нъяврамыт ёт тәнти ләтңаныл урыл потыртәгыт, хөнтхатыглапыт вәрыгләгыт, ос Фронтальный диктант тәла щирыл потрыт хансәгыт.

Округувт өлнә сосса мяхманув тамле потрыт ос акваг хансыгләләгыт. Тынакт тамле тәла Ханты-Мансийск үст Ас-угорский институтт вәрыглавес, мәньщи ос ханты мяхум диктант хассыт.

Потыр мәньщи ләтңыл научный сотрудникыг рүпитан нә **Людмила Николаевна Панченко** ловиньтастә. Ты тәла урыл Людмила Николаевна тох потыртас:

– Ас-угорский институтт тамле Фронтальный диктант кәсың тәл вәрыглаве. Мәньщи мяхманув тыг щәгтым ёхталәгыт, потыр хансәгыт. Ты накт лов хөтпа ёхталасыт. Ты потыр нәпак хаснә ёрн нә Надежда Салиндер хансыстә, мәньщи ләтңыг Мария Владимировна Кумаева толмашластә.

Тамле потрыт хансуңкве эри, мәньщи ләтңув нъяврамытн ос яныгхөтпатын нәпакын

вос хансаве, элаль вос тотаве. Сакати ялпың хөталт акван-хөнтхатыгләлэв, мәнти ләтңувт потыртэв. Ам ань потыр китыт щёс ты ловиньтасум, аттеловиньтасум, ос хаснувум.

Мәньщи нә **Людмила Ивановна Динисламова** Ас-угорский институтт инженер-исследователиг рүпиты. Потыр хасме юпәлт, таве ос китапаслум, щәнь ләтңыл потыр хансуңкве тәрвитуң ман әти. Нә ювле ләвыс:

– Ань мәнти ләтңувт сака ат потыртэв, таимәгыс әнумн хансуңкве моц тәрвитуң олыс. Тамле потыр нәмхуньт ат хансыгласум. Овләт нас хүнтлысүв, тувыл уц хансуңкве өвылтахтасүв.

Мәнти ләтңувт хансуңкве ос потыртаңкве атхунь пүмыш. Матьёмас

Л.Н. Панченко

тамле тәла вәраве, мяхум щәгтым потыр хансәгыт. Мәнти халуvt тай ул кос потрамёв, ос ты ялпың хөтал поратхөтпа мәньщи ләтңыл потыр ман мөйт ловиньты, тувыл мяхум аквторыг хансәгыт, ты мәгыс номтум татем ёмас.

– Людмила Ивановна, ань мәньщи ләтңув мөрсың порат хунтамлаңкве рөви, мяхманув янгыщ руц ләтңыл потыртәгыт. Наң рүпатан щирыл мәньщи пәвлытн ялантәгың, мяхум улпыл щәнь ләтңыл ос сака ат потыртәгыт?

– Ос таи ты тәрвитуң, мәнь пәвлытт өлнә

школат ханищтахтын нъяврамыт ос мәньлат мяхум мәньщи ләтңыл потыртаңкве шар ат таңхёгыт. Тән ләвнэныл щирыл, ань йист щәнь ләтың тәнанылн ат эри.

Яныгхөтпатын мәньщи нъяврамыт ёт потыртаңкве эри, ләвуңкве, ты тән мак ләтңаныл, пёс мяхманыл пуссын мәньщи ләтңыл потыртасыт, тәнти өлупсаныл, пёс йис вәр-мәляныл янытласаныл. Тән хольтаныл номсысыт те, ләтңув тыхөтал мусхунь өлнув.

Ам нъявраманум мәньщи ләтңыл потыртаңкве щәщёкванылн ханищтавет. Төванакт ёнгасәгыт, амщит амщёгыт, мөйттыт мөйтэгыт. Ань котиль пыгум нёлолов тәлэ төвлыс, мәньщи өлупсав урыл акваг китыглахты. Усуvt «Лылың сөюм» нъяврамыт ханищтахтын кол олы, тув ялымён тах, тот агришит-пыгришит мәньщи ләтың ханищтэгыт, кәтыл сәвсыр пормасыт вәрёгыт, эргёгыт, ййквёгыт.

Светлана
РОМБАНДЕЕВА

Мәньщи потыр хансум хөтпат

Л.И. Динисламова

Саранпавылныл ляххалыг

Хаництап блыс

Хальүс район Саранпавылт рётың юсвой этпос 21 хөталэт нъяврамыт хаництахтын «Поиск» нампа колт Ас-угорский институт рүпитан мяхум хаництап вәрыгләлсыт, тох намаим блыс – «Мяньщи литература ишколат хаництәв».

Ты вәрмалъ нъяврамыт хаництан хөтпат магыс вәрим блыс. Тув бс ишколат, мянь нъяврамыт колт ос нэпак ловиньтан колт рүпитан мяхум ёхталасыт.

Мән тананылн потыртасүв, хунь нэпак хаснэ вәрмалъ бвылтавес, мяньщи мир халт бвыл писателит наманыл лавсанүв, маныр урыл тән потраныл хассаныл. Тувыл ты хаснэ хөтпатыл хотьютаныл потрыт нъяврамыт ловиньтан магыс хансыс.

Лавсүв, нъяврамыт магыс шар бвыл нэпакыт – ты руц ләтңыл толмашлым нэпакыт олсыт. П.Е. Вынгилев, Н.М. Садомина, Е.И. Ромбандеева, тувыл иң мөт хөтпат потрыт мяньщи ләтңыг толмашласаныл.

Мән мяньщи нъявраманув А.С. Пушкин, М. Горький, Л.Н. Толстой, Д.Н. Мамин-Сибиряк ос иң мөт сав писателит хансыглам потраныл щянь ләтңыл ловиньтаңке ишколат төнт вөрмысаныл. Няхлаң-павылт олум хум Пётр Егорович Вынгилев 1936 тәл порат А.С. Пушкин хансум «Станционный смотритель» потыр толмашластә, Евдокия Ивановна Ромбандеева 1955 тәлт А. Гайдар хансум нэпак «Тимур и его команда» толмашластә.

Ань блнэ ййст, хунь нъявраманув танти ләтңыл потыртаңке ат хәсэгыт, ишколат Ю. Шесталов, А.М. Конькова, А.С. Тарханов хансум потрыт хаництәгыт. Ты потрыт хосыт мяньщи мир блупса вәрмалит урыл тәрапаттәгыт.

Титыт потрув Ас-угорский институт ос «Лүимә сәрипос» редакция ищхипың ут лөпсыг урыл потыртасүв. Ань тот сака сав эрнэ потыр хөнтуңке рөви. Институт лөпсәт нъяврамыт магыс хансым сав хорамың нэпакыт блэгыт, тән хурум ләтңыл

Нъяврамыт потыр бс хассыт

Потыр хансум мяхум

хансымат: руц, мяньщи ос английский ләтңытыл.

68 тәл блыс, мянь хөтпан – 12 тәл.

Тувыл сав словарит, ләтың хаництан потрыт блэгыт, нэпак хаснэ хөтпат урыл «Литературный карта Югры» блы, тот касың хөтпа урыл сав потыр тәрапаттуңке рөви.

Нъяврамыт ёт Светлана Савельевна Мерова ёхталас, тав ишколат агришит-пыгришит щянь ләтңын хаництыянэ. Карина Ларионова ос Николай Гоголев потыр ёмасыг хасмән магыс – ёмас оценкал тўштувесыг.

Хаництапн ёхталам хөтпат ты потрыт хунтламаныл магыс сертификатыл майвёсыт, элалъ ос тыщир хөнтхатыглаңке патэв. Потыртахтасүв, элы щёс нъяврамыт ёт мяньщи мир блупса урыл конференция вәрөв.

Светлана Савельевна ос Мария Васильевна Фризоргер шар мак ёмасыг диктант хансум нэг. Касың хөтпа рүпата-тә магыс сертификатыл майвес, ты коньпал нъяврамыт нэпакын пиннэ хорамың нэпак-сәлмытыл мүйлуптавёсыт.

Потыр хассыт

Рётың юсвой этпос 21 хөталэт ма янытыл блнэ мирыт щянь ләтңаныл янытлан хөталыг блыс. Саранпавылт ты хөталт мяньщи мяхум библиотекат потыр хассыт, тув атхуйпов хөтпа атхатыглалыс, шар яныг хөтпан

Нэпак ловиньтан колт рүпитан хөтпатн мән пүмашипа ләтың лавөв, тән касың тәл рётың юсвой этпост щянь ләтңаныл тох янытлыяныл.

Хаництапн ёхталам хөтпат

Светлана САДОМИНА

Пёс йис потрыт акван-атнэ кол

Хальүст рүпитам нэ, 2000 тал

Юхангорт павылт, 2009 тал

Рётың юсвой этпос 8 хөталэт Хальүст олум пёс йис потрыт акван-атнэ кол 30 талэ төвлынув. Районув янытыл өлнэ латың ванэ махум, пёс йис потрыт ос эргыт акван-атнэ хөтпат тамле кол өньцуңкве сака тахсыт.

Ты урылтан Хальүс мир-колт сосса мирн нётмил вэрнэ Комитетт рүпитам хөтпатн лавсыт, ань тамле колыл үнттуңкве вос нётает. Ты каркам хөтпат латңаныл хунтамлавес, 1993 талт рүпитан колыл өвтвёсыт, тох намаявес: **«Научный фонд народа манси»**. Күщаиг **Светлана Алексеевна Попова** тав паттувес.

Хальүс научный фондын яныг нётмил «Спасение Югры» общественный организация вэрыс. Савсыр эрнэ пормасытыл өвтуңкве, тув тотуңкве нётвёсыт. Венгрия маныл олум учёный нэ Ева Адамовна Шмидт өс акваг нётыс, эрнэ щырыл хумус рүпитаңкве эри, махум ёт потрамас, матыр-ати хултыглас. Ты элы-палт, 1991 талт, тав хосытэт Белоярский үст «Архив северных хантов» кол үнттувес.

«Научный фонд народа

манси» колт научный сотруднигыг өвлэт ты маньщи хөтпат рүпитасыт – *Александра Ильинична Тихонова, Татьяна Сергеевна Мерова, Раиса Калистратовна Бардина (Партанова), Николай Михайлович Садомин*. Та порат тан маньщи хөтпатныл сав потыр, мөйтыт, амщит ос эргыт ёл-хансыгласыт. Ань та махум савыңпалэ атимыт, ос тан турсуяныл суйтэ-гыт, потрааныл, мөйтыглам мөйтаныл нотэ-йисэ палытыл өлуңкве патэгыт.

Светлана Алексеевна Попова Ый йиквнэ вэр-малит ылыгламаныл порат маньщи эргыт, йиквыт ос тўлыглапыт кинан пёслыглас. Тувылты өвылтыт кина-охсат вэрыс ос нэпакув таратас. Төва Ый йиквнэ накыт палт тав пуңкотыс.

Ты Научный фонд рүпататэ өвылтахтаме порат тар-патыс, ань Халь-

үс район янытыл өлнэ маньщи мир коныпал хантыт ос сараныт пёс потрааныл, мөйтаныл өс ёл-хансуңкве рөви. Элальтох та рүпитаңкве патсүв – маныр ёл-хансыгласүв, хурит пёслысүв ос кина-охсат вэрсүв, пуссын Научный фонд колн атыгласанүв.

Этыл потрыт ос мөйтыт руц латңыг толмашлаңкве патсанүв, төват нэ-пакуыг вэрсанүв. Овыл нэпакув тох намаим ылы *«Сказки оленевода»*, тот салы үрнэ Ясунт павыл хум *Петр Михайлович Хатанев* мөйтыглам мөйтанэ хансым өлэгыт.

2003 тал яныгполь этпосэт Научный фонд колув йильпи щырыл намаявес – **«Научный фольклорный архив манси»**. Төнт ты кол тармыл күщаиг **Любовь Васильевна Кашлатова** паттувес. Тув маньлат хөтпат рүпитаңкве патхатасыт, потрыт ос мөйтыт акван-атнэныл коныпал тан наука тэла палт вуйхатасыт.

Маньщи потрыт ос мөйтыт хунь тэлсыт, хотьютн мөйтыглавёсыт, ёл-хансыглавёсыт, ты

торыг Екатерина Михайловна Тихонова (Кашлатова) тав рүпитас. Лариса Викторовна Попова ос маньщи мөйтыт ханищтас, нот палыт хумус тан пентхатасыт, мөтнув щырыл потыртавёсыт.

2003 тал мань таквс этпосэт Хальүс архив округ архивыт колн тўлвес. 2005 талт ос тан пуссын Ас-угорский институт нупыл хасвёсыт, Хальүс Научный фольклорный архив институт филиалыг намаявес.

Тал котиль этпосныл 2023 талт Ас-угорский институт күщай нэпакув хансыс, ань Хальүс архив рүпататэ ёл та пөилт-тавес. Тот рүпитам нэг Любовь Васильевна Кашлатова ос Анна Николаевна Алгадьева Ас-угорский институт Белоярский филиалэт элаль рүпитаңкве патэг.

Л.В. Кашлатова
хансум ляххалэ маньщи
латңыг **Светлана**
РОМАНДЕЕВА
толмашластэ

Саранпавылт атхатыглам махум

Д.Г. Агеев ос М.С. Мерова

Мария Сергеевна Мерова 85 тәлэ төвлыс

Ювле хультам этпос 28 хөталэт Мария Сергеевна Мерова яныг намхөталэ блыс, тав 85 тәлэ төвлыс. Ты ёмас хөтал кастыл Саранпавыл музей ос Ханты-Мансийск үст өлнэ «Төрүм Маа» нампа музей колыг ишхйпың ут хосыт акван-өлтыглавесыг. Та щирыл тит мät үнлын махум М.С. Мерова урыл тина суссылтан төтап хосыт халанылт потыртасыт.

Мәк сәв мир Саранпавылт музей колн ёхта-ласыт. Мария Сергеевна нъявранэ, апганэ, мән апыгрищанэ, ляпа рүтанэ оставе вәнэ хөтпат пуссын тот олсыт. Тан титахтем щёставе янытласаныл, сәв сымың лätңыл ләвсаныл.

Ань ты йист мән халувт тав мәк яныгпалаг ос яныг мащтырыг блы. Таве янытлан хөтал кастыл Саранпавылт ос Ханты-Мансийск үст тит суссылтапыг вәрвесыг, тав

юнтум мәнщи супанэ, вәтаңторанэ пуссын акван-атвёсыт, мирн суссылтавет. Ос тув ёхталам нэт ос хумыт савыңпалэ пуссын тав юнтум супыл масхатым өлсыт.

Дмитрий Георгиевич Агеев тот ос блыс. Хум Саранпавылт «Сәлылөңх» колт рүпитама порат Мария Сергеевнан сака нётвес, нэкве тот агирищит мәнщи йиквыт йиквуңкв ханищтасанэ. Ты урыл хум хөтпа хоса по-

тыртас. Тувыл пёс тина-охсат мирн суссылтавёсыт, тот Мария Сергеевна Калистрат Лончаков ёт мәнщи эргыт эргим пöслувесыг.

Кәсың туи Мария Сергеевна Ясунт павылн ялантәлы, тот өлнэ «Мән Ускве» үщлахтын мät агит юнхсатуңкв ос йиквуңкв ханищтыянэ. Тав ёре хосыт юи-өвыл тәлытт сәв нэквет, сәв агит тәнтинәнылн мәнщи супыт, вәтаңторыт юнтэгыт. Тав тәнаныл ёмащакв хултыянэ, ханищтыянэ, юнтмылыт пуссын мәниг ос хорамыңыг вос өлэгыт.

«Эргын сым» нампа группан ялантан Саранпавыл нэквет тит эрыг эргысыт, Ханты-Мансийскат ос «Лүй сәм» группат эргын нэквет Мария Сергеевна янытлан мәгыс танти эрыг вәрсыт ос

таве эргысаныл. Та хөталт кәсың элмхөлас сәв ёмас лätың Мария Сергеевнан ләвыс.

Мәнавн, мәнщи мирн, ань сака ёмас – мән халувт тамле ёмас ос сымың яныгпала хөтпа ты өлы. Ань тав лätңанэ хүнтлым мән пуссын өлэв, тавёныл акваг матыр вәрмалын ханищтахтэв. Тав нупылэ сунсым манавн ос аквтох ёмащакв юнхсатуңкве эри, пёс вәрмалянув, пёс наканув элаль тотнэ мәгыс матыр-ати пуссын вәңкв эри.

Ятил яныгпала хөтпәтөв! Яныг намхөталын кастыл тамле лätың ләвёв – элаль өлнэ носың хөтал, элаль өлнэ нотың хөтал, сәв тәл пүстәгыл өлэтөн, Нәй-Отыранувн вос үргалавөн!

В.ХОЗУМОВА

М.С. Мерова, Е.К. Сетова, Г.К. Алгадьева, 2016 тәл

Самын патум хөталыл янытлылум

Мария Сергеевна Мерова, ам наңын янытлылум! Наң сака ёмас эква. Мён аквёет «Мән Ускве» нъяврамыт үщлыхтын мät аттув рүпитасмён. Наң сака сымын щалтнэ хурип эква. Нъяврамыт наңын ос сака эруптыяныл. Наң тәнаныл эруптыянын, щаквщуңкв ханищтыянын. Агит наң ётын сак хартэгыт, юнхсатэгыт, йиквуңкве ханищтыянын. Наның хоса вос номияныл, янытлыяныл.

Мария Сергеевна, пус кät, пус ләгыл ос номтын ёт хоса өлән. Нәй-Отыранын наңын вос үргалыяныл. Хоса нот!

Галина Константиновна Алгадьева

Сәлы үрнэ мэхум Саранпавылн касункве ёхталасыт

Рётың юсвой этпос ват нупыл атыт хоталэт Хальүс район Саранпавылт сәлң мэхум кассыт. Ты накт тот тән мәгсыланыл 74-ыт каснэ вәрмалы блыс. Ань ялпың хоталаныл мэхум хумус мүйлысыт, пуссын ты бовылтыт потыртэв.

Тонт такем ёмас хоталың хотал блыс, мэхум Сакв я ватан мүйлуңкве атхатыгләлсыт. Кон әти сака ащирмаңыг блыс, Сакв я ватат ат ёрнкол тўштувёсыт, мүй мэхум ул вос пөлвёсыт, тув шалтсуңкве вёрмысыт. Тот рупитан мэхумн тән исум щәил, нёвлиң исмитыл тыттувёсыт. Тувыл кон сыресыр суссылтапыт, ёнгилыт щёпитәлвёсыт, кәтл вәрум пормасыт тыналавёсыт.

Ань ялпың хоталаныл «Сәлы лёңх» эргын-ййквнэ нйврамыт тән бовылтасыт. Сәв мәныл ёхталам кўщайт паща ләтың ләвсыт, тыи Ханты-Мансийск үсныл округ депутат нә Татьяна Гоголева, округув

элалы нөх-вормалтан департаментыт ос округ кўщай нә вәңын хум Роман Генкель, «Торум Маа» музейт кўщай нә Людмила Алфёрова ёхталасыт.

Хальүс район кўщай хум Павел Артеев «Почётный оленевод ХМАО-Югры» нампә янытлан нәпак Владимир Хозумовын мүйлуптас. Ты мәнъщи хум мәнътагыл щәнягә-әцаге ёт сәлы үрнэ мәт яласас ос сәв тәл сәлы үрнэ хотпаг рупиты. Тав мәгсылә щәгтым олэв ос пуссын янытлылүв. Мөтсыр янытлан нәпакыт рупатаныл ёмщакв вәрнэныл мәгыс «Саранпаульский» совхозт сәлы үрнэ хум ос нә хотпат майвёсыт.

Тувыл 74 олимпиада бовылтан мәгыс мөлты касылыт нөх-патум сәлы үрнэ хум Анатолий Сметанин флаг нөх-хартуңкве ләввес. Та юи-пәлт пуссын мүй мэхум нәлув вөввёсыт, тот сәлың хотпат касуңкве щёпитахтасыт. Тән кәсың тәл ат сыре-сыр номинацият касэгыт. Ань нёрныл нәлув вәглум янге-мәнъ хотпат пиркатаныл щирыл касуңкве та бовылтахтасыт.

Ань ты тәлт нөх-патум хотпат наманыл хансыянүв ос тәнаныл пуссын янытлыянүв:

Сәлыт сүлтыл нуйхат-нэныл порат нөх-патсыт:

Овыл местат кит хотпаг

Нэкет бс касэгыт

олсыг, тыи Яков Васильевич Ромбандеев ос Анатолий Владимирович Сметанин. Тән күм щирыл аквторыг ёхтысыг ос тәнүт пөлтың яныг тотапыл сас мүйлуптавёсыг. Китыт местат Сергей Георгиевич Чупров блыс, тав тәнүт пөлтың мәнъ тотапыл майвес. Хүрмит местат Николай Данилович Филиппов блыс, тав нәйпос вәрнэ генераторыл майвес.

Сәлың сун тармыл лёллим миннэ касылыт нөх-патум хотпат блыс:

1 местат – Яков Васильевич Ромбандеев, тав осың төрыл вәрим пувлынколыл мүйлуптавес. 2 местат – Аркадий Георгиевич Хозяинов, тав ноутбук ищхыпың утыл майвес. 3 местат – Сергей Анатольевич Хатанзеев, тав нәйив сартнэ «Штиль» нампә утыл майвес.

Сәлыт юи-пәлт ёсал миннэ касылыт, тәксарыг лёллим ювле ёхтысыт:

Овыл места Яков Васильевич Ромбандеев тав блыс, таимәгыс бс акв тәнүт пөлтың яныг

тотапыл майвес. Тав юи-пәлт Сергей Георгиевич Чупров тәксарыг лёллим ёсал ёхтыгпас. Тав телевизорыл майвес, та хоталт Сергей Георгиевич самын патум хоталэ блыс, 60 тәлэ төвлум. Мән таве пуссын янытлылүв ос пустәгыл олүңкве ләвилүв.

Хүрмит места Аркадий Георгиевич Хозяинов вис, тав нәйпос вәрнэ генераторыл майвес.

Нә хотпат халт сәлың суныл сүлттым молях ёхтысыт:

1 местат Анна Дмитриевна Ромбандеева блыс, тав маснут поснэ машинал мүйлуптавес. 2 места мәгыс Наталья Владимировна Хозяинова маснут юнтнэ машинал майвес. 3 места мәгыс Анастасия Алексеевна Хатанзеева нёвиль сакватан утыл майвес.

Сәлың суныл аквторыг квәлапан мәгыс атхатым пуссын каснэ хотпат касылыт шар бовылн Сергей Васильевич Ромбандеев тав патыс, мөт мэхум тав юи-пәлт мощ ювле хультым ёхтыгпа-

Д.В. Вынгилев

Ю.С. Чупров мүйлүпсал майвес

Татьяна ос Алексей Тихоновыг

Салы үрнэ хумыг

сыт. Сергей Васильевич «Лидер» нампа снегоходыл тастувес. Тав юипалэт Юрий Сергеевич Чупров салың суныл нуйхатас, ань мәнлат пыг моторыл мүйлүптавес. Ос хұрмит места Анатолий Владимирович Сметанин вис, тав «Гладиатор» нампа хәпыл майвес.

Салыт роттыг хайтнэ касылт ты хөтпат наманыл лаввёсыт:

1 места – Алексей Васильевич Тихонов, тав ань снегоход «Буран» оныщи.

2 места – Василий Владимирович Ромбандеев, моторхәпыл тастувес.

3 места – Юрий Сергеевич Чупров, тав мотобуксировщикыл майвес.

Тувыл Саранпавыл мирколт рүпитан хөтпат «Щар нётнэ ос ёмас салың сун» намаим мүйлүпса щёпиталсыт. Ты вәрмалыт Аркадий Георгиевич Хозяинов наме лаввес. Ань пуссын нөх-патум хөтпат аквьёт пөслахта-сыт, тувыл Алексей Васильевич Тихонов флаг ёлтартуңкве вөввес.

Семён Яковлевич Хозяинов, салы үрнэ махумн нётмил вәрнэ ос тән палтаныл пуңкотнэ хум, анузн лаввыс:

«Ты тәлт вәт нупыл хұрум салың суныл яласан хөтпат тәнки халанылт кассыт. Тыгыл ат нэквет қасуңкве кәсащасыт. Ёрнколт ознэ махум ань нила бригада щирыл рүпитым яласэгыт, тьи 2, 4, 6 ос 8 намаим бригадат. Тот хұрум ман нила колтәглыл оләгыт.

Щар яныгпала хөтпаг тот Василий Владимирович Ромбандеев олы. Мәнлатыг Егор Хозяинов ос Екатерина Вокуева оләг. Тән урыл таи номсэгум, ань лёккарыг ханищтахтам мәнлат пыгыт ос агит павылн ёхтым ос тот рүпитаңкве патхатам порат озн нётмилыл май таставет. Манрыг салы үрнэ мәнлат агит ос пыгыт тамле нётмилыл ат вәравет. Тән аквтох нётуңкве патнувыт ке, тонт улпыл акв-кит мәнлат щёмья салы үрнэ мән минуңкве кәсащанувыт. Вәим, ёрнколт олуңкве ос тот рүпитаңкве тәрвит, ос

мәнавл хотмус элалы кисхатуңкве эри. Салы үрнэ хөтпат савыңпәлэ яныгпалаг ёмтсыт.

Молал ёрнколт ознэ махум тәнки «Кайнет» нампа ищхыпың ут ёвтсыт, ань сотовый связь хосыт потыртэв ос ватсап щирыл ләтың кетэв. Саранпавылн тән палтаныл вездеходыл манос снегоходыл ялантәлэв, тән утыл ос эрнэ пормасыл тотыянүв. Уйхул лёккарыт вәтихал тув ёхталэгыт, төва бригадат тәнки лёккарыг ханищтахтам хөтпа оныщёгыт. Туи лувыт тув тотыглэв, пормасыт хартуңкве нётэгыт, салың ма капаит сунсым яласэгыт. Няврамыт ханищтан пораныл ёхты, тән вертолётыл павылн тотавет. Павылт щёмьяныл пуссын кол оныщёгыт, тот увщиянылн ман каңканылн нётавет, няврамыт ань интернатт ат оләгыт.

Салың махумн тәрвит ман ати, люль ман ёмас, нэмхуньт ат няңхёгыт. Тох та махманув олантэгыт, рүпитэгыт».

Тувыл мәнлат пыг Юрий Чупров олупсатэ

урыл китыгласум. Тав лаввыс:

«Мән тот кәсың хөтал сав рүпитэв, каснэ вәрмалың ёмщакв щёпитахтуңкве пора атим. Тох салы үрнэ рүпатав вәрнэв сыс та ханищтахтэв. Ам ветеринар хөтпаг ханищтахтэгум ос китыт бригадат рүпитэгум. Шоколат ханищтахтамум порат акваг щән юмашум палт тыг ёхталасум. 2017 тәлт армияныл ёхтысум, овлэт Белоярский үст нәй харыгтан хөтпаг рүпитаңкве патхатыгласум, тувыл юв миначум ос салы үрнэ мән та ёхтысум. Анузн тыт мұсты».

Ялпың хөталн Саранпавылн сав мәнлыл мүй хөтпат ёхталасыт. Пуссын щәгтым олысыт, кәс вәрсыт ос ёмас номтыл юв миначыт.

Тувыл Ханты-Мансийск үст махум кассыт. Тув ань Саранпавылныл хөтыт пиркатаныл пәстухыт ёхталасыт.

Тамара
МЕРОВА

Рүпататэ кәркамыг вәритэ

Хонтаң районт сәв мәхум мәньшииг хансым блэгыт кос, ос тот блнэ мәньшит щән ләтңаныл ат вәганыл, ат потыртэгыт. Половинка павылт сака ёмас музей рүпиты, тот мәньшит пёс йис олупсаныл урыл потыртаве, сәвсыр пормасыт суссылтавет.

Татьяна Хомякова 2001 тәл пәсыл та музейт рүпиты, таве мән рүпататэ урыл титыгласлүв, нэ тох потыртас:

– Ты музейн ам школа әстламум порат рүпитаңкве вуйвәсум. Тонт кұцаиг Галина Анатольевна Мостовых рүпитас, тавән нётнэ хотпа эрыс, әнум рүпитаңкве тав ты вистэ.

Өвлэт тащир ләвөгум, ам школа юи-пәлт Урай үс колледжин бухгалтер-экономистыг ханищтахтуңкве патхатсум, мощ ханищтахтасум ос торгамтаслум, цифрат ёт рүпитаңкве әнумн сака марщум блнэтэ. Ам мот щирыл рүпитаңкве тахсум, мирн матыр пұмыш вәрмалит урыл вос потыртэгум, вос хұнтлавам.

Музейн ёхталан мәхумн сосса мир культура урыл потыртасум, музейт ма-

тыр суссылтапыт акваг вәрыгласмән. Тох рүпитым ам торгамтаслум, эри элалы ханищтахтуңкве. Тонт ам Тюмень үсн культура ос искусство институтн ханищтахтуңкве патхатсум, тув юил ялантасум. 2013 тәлт таве әстласлум, менеджмент специальность нәпакыл майвәсум, ань тыт элалы рүпитэгум.

Акв порат тыгыл пөхын минуңкве номсасум, акв мāt рүпитаңкве торасыг ёмтыс. Тувыл тыг мот кұщай ёхтыс, мот нэт рүпитаңкве патсыт, мән тасәвит проектыт хансуңкве ос вәруңкве овылтахтасүв, әнумн ос татем пұмщиг рүпитаңкве патыс. Мән акван-нётхатым хотты рүпатан вуйхатэв, ос кұстырыг вәрилув.

Молты тәл сыс мән ат проектыт вәруңкве патсув, ты мәгсыл президент

Т.В. Хомякова тәвар сагнэ ут суссылты

фондын, округ губернатор фондын нәпаканув тётсасанув, тувыл олныл майвәсүв, ань ты хосыт сәвсыр рүпата ты вәрәв.

– Ань маныр вәрмалы ёт рүпитэгыт? Маныр вәрегын?

– Мән ань пёс руц кол музейв канын тотнэ рүпата вәрәв, ты мәгсыл грант-олныл тәстувәсүв. Хум хотпат мөталасанүв, тән колнорыт ләщлаквөг хот-лөсталасаныл ос музейв ляпан тотсаныл. Ань тыт мә щөпитасыт ос тыт акван-атыяныл.

Ты пёс щирыл үнттым руц кол, тав «пятистенок» ләваве. Тамле яныг колт пёс порат щөмья блыс, коланыл ляпат үйхул блнэ кол үнлыс. Ампар ос мот эрнут мән тах ос вәрәв. Тёр рәтнэ кол, хул ос нөвыль пиннэ пөлям кол, вит амартан колодец мән тах та ляпат үнттэв. Тот мән руц мәхум пёс блманыл урыл потыртаңкве патэв. Няврамыт вос вәганыл, хумус та порат руцит блсыт.

Ты кол мәгсыл мән пормасыт тах атэв, ты кастыл районув янытыл пәвлытын минэв, хотты щөмьят иң сәвсыр пёс пормасыт блэгыт, яныгпәла мәхум

алам сәв пұмыш утыт оныщөгыт.

Эрың мән музейвн миңкве кәсәщөгыт. Пёс йис руц блупса суссылтаңкве таңхөв. Хуньт тыг лүймән сәв пәлыл мәхум тётвөсыт, тыт та блсыт, хумус вөрмысыт, тащир лылыяныл та нәглысыт.

– Ос мот вәрмалит урыл потыртән, маныр ос тах вәрегын?

– Тыгыл элалы мән тит нәпак тәратаңкве патэв. Акв нәпакув тох ләвыслүв – «Сила священной земли», мөтанэ – «Народная медицина кондинских манси». Сас нәпакыг пёс щирыл хумус мәньши мәхманув тәнти пусмалтахтасыт, манхурип пум-лүптал тэрпи вәрсыт ос пөртың тәнут пәйтыгласыт – тув пуссын хансэв. Ты урыл мән яныгмәхманув титыглэв, пұмыш вәрмалит пуссын нәпакн хансыя-нүв, хуньт тах няврамыт ос мәньлат мәхум вос ловиньтэгыт.

Амти ос проект хансыгласум, ты кастыл Президент фондыныл олныл тәстувәсум, ань няврамыт ёт ханищтапыт вәрыглэгум. Ам палтум сосса щөмьятныл, сәв нявра-

Нэ няврамыт юнсахтуңкве ханищтыянэ

Т.В. Хомякова вәс якты

Ойкатә нъяврамаге ёт хұл пувсыт

Ѓииг туи нясләг

мың щәмьятныл, нусаг блнә аҗиришит-пыгришит ёхталәгыт, мән акваёт матыр щаквщёв.

Това порат сәсныл хусапыт юнтэв манос сакныл хорамыт хартэв, сәтапыл мәнщи хорамыт сагёв. Титыт вәрмалюв, ты ам тананыл ёвтыл нял пәхвтуңкве ханищтыя- нум. Нялыт тананылн суссылтәгум.

Нән ул вәглын, тән сәвсырыг ёргавет, кәсың уйхул мәгсыл тольханыл эрнә щирыл ёргувёсыт. Пёс порат нялыт тёрыл ос лувыл тольхыңыг вәр- вёсыт. Лэңын мәгсыл ос маравииг ёргувёсыт, сове хот ул вос маныгтаве. Щёпыр, тисупа манос мот товлыңуй алышлан мәгсыл воряян хумыт тольхың нял ты кастыл ёщсыт.

Хурмит ханищтапув, ты ам няврамыт туи порат мәнхәпыл товыгтаңкве ханищтыя- нум. Ты кастыл ам палтум хасхатам няв- рамыт ёвлэт страхово- вой компания пәлыл нәпакы- тыл вәриянув, тувыл уц тананыл вит тармыл яла- саңкве выганүв.

Тонт сака сәв няврам ёхталасыт, төват ос вёв- хатсыт, ос нәпак тәл няв- рамыт виңкве мән ат вёрмысанүв, ёвлэт лов няврам ханищтасүв. Тох тай сака сәв няврамыт товыгтаңкве кәсащасыт, төват ос нас сунсуңкве кәсың хотал нәлми вәтан ёхталасыт.

Туи хұрум этпос сымән ёмщакв рүпитасүв, аҗиришит ос пыгришит мәнхәпыл товуңкве ос ёмщакв щуртуңкве хань- щувласыт. Мәнхәпыл товыгтаңкве ўргалахтым эри, тав молях ёри ёңхыг- паңкве вёрми.

– Ам вәглум, нән тәнүт вәрнә фестивалын мир атыгласын, ты ёс туи порат ёлыс?

– Тув ойгпан порат мән «От камки до камакана» тәнүт вәрнә фестивалын мир вёвыгласанүв. Ойт- тур этпост сәв пәлыл мәхум ёхталасыт. Овыл хотал мән музеювт док- лад-потрыт ловиньтасүв. Мотыт хотал нәлми вәта канувт сәв пасаныт, кү- рыт ўнттысүв, тот сәвсыр национальностил блнә мәхум тәнти тәщинтан

тәнүтаныл вәрсыт, атың тәнүт пәйтсыт.

Тән тәнүт вәрманыл сымот мәхум сценат эргысыт, ййквсыт, нявра- мыт сәвсыр щирыл ёнгал- тавёсыт. Ос тәнүтыт асту- маныл юи-пәлт пуссын пасан вәтан вёввёсыт ос хотют маныр таңхыс, тамле тәнүт арталас.

Сака ёмас ялпың хотал ёлыс. Ам тонт ўйнёвыль вёвтаг яктым күр тивырт сәритасум. Нёвыль сака кәминьтаг ос атыңыг пәй- тахтас. Ос ётум рүпитан нэт ос щёпыр нёвыль ко- ныпәлыл рәктыл сартым күр тивырт понысласыт. Ты мән мәнщи тәнүт вәр- сүв. Мот мир мәхум тәнти культураныл щирыл тәнүт пәйтсыт.

– Татьяна Владимиров- на, рүпатан коныпал щәмьян ёт маныр вәре- гын? Ўщлахтын порат эрың хотталь ялантәгын?

– Ам ойкам ос нявра- манум ёт кәсың ўщлах- тын хоталт вөрн ялантәв. Това порат хотталь элнув минёв, тот няслёв. Ам това порат нас ёмыгтаңкве вөрн ялантәгум.

Мән воряян амп ён- щёв, тав ёл-нәгим ўнлы ос хәйтыгтан мәгсыл хот-тәртылум, мән вөр нупыл та ёмантымён. Ам вөр сака эруптылум, кәсың порат ййвыт, я вәтат пёслыя- нум. Мән мав сака нётнә, хоталь аңкватәгум, та мәквел та пұмщалахтәгум. Кос ту- рап хотал, кос хоталың хотал вәри – акваг ма- витув ёмщаквег сусхаты.

Нявраманум ос акваг вөрн вёвхатәгыт. Това порат машинал минёв, хотал палыт няслёв. Туи манос тэлы мән акваг няслёв, хұл тәңкве пу- ссын кәсащёв. Ам ос та урыл номсәгум, хуньт тах пёслын хуриянумтыл суссылтап вәруңкве эри. Хонтаң мәтёв татем нёт- нэг ёлы, мәхум вос сун- сәгыт.

Татьяна Владимиров- на сака потрың ос кәр- кам нәкве, такви рүпа- татэ татем та эруптытэ, культурав урыл сымы- ңыщ потырти. Най-Отыра- нән вос ўргалаве, нә хотпат ялпың хоталыл янытлылүв.

Галина КОНДИНА

Этпос яныгман нупыл пурлахтасыт

«Сәлы лёңх» театр

Пурлахтын пасан ватат

Мәньполь Этпос 3 хөталэт «Төрүм Маа» музейт пöслым хуритыл «Дневник экспедиции. Пугоры, Теги» нампа суссылтап блыс. Та хөтал мәхум потыртасыт, хумус Хальүс районт «Тылащ пори» нампа пурлахтын вәрмалъ вәрыгласыт, сосса мир аквьёт хумус атхатыгласыт ос пурлахтасыт.

Пёс порат тамле хөтал щёмьят халт вәрыглавес, тэлы порат хурум щёс пурлахтасыт. Овил тамле ялпың хөтал Ханты-Мансийск үс музейт 2011 тәлт вәрыглавес. Төнт рүпитан хөтпат ты ялпың хөтал вәруңкве щёпитахтасыт, тән яныгпәла хөтпат ёт потыртасыт ос китыглахтасыт, маныр рөви манос ат рөви та хөталт вәруңкве.

Наталья Краснопева, «Төрүм Маа» музейт рүпитан нэ, потыртас, ты ялпың хөтал хумус янытлаңкве патсаныл:

– Музейт ам 2006 тәлт рүпитаңкве патсум, аномн тамле эрнэ вәрмалъ вәруңкве эрыс – «Тылащ пори» үст хомыс янытлаңкве рөви, ты урыл нэпак хансуңкве. Мән архивт пёс нэпакыт хөнтсүв, тот «Тылащ пори»

урыл хансым блыс. 2007 тәлт Белоярский район архивт хурум хөтал рүпитасүв, сав эрнэ нэпак хөнтсүв ос яныгпәла хөтпат ялпың хөтал урыл потыртап потраныл хөнтлысүв.

Пёс щирыл ялпың хөтал элы-пәлт мүйлын мәхманув пасан ватан аквьёт атхатыгласыт, тән солвалың нянил сәвсыр үйхул хурит вәруңкве няврамыт, агит-пыгыт ханищтасыт. Мөтыт хөтал үст өлнэ мир щёмьяң тәгыл музей канын мүйлуңкве ёхталасыт.

Мария Кузьминична Волдина хансум стихе «Щань пөйкшам латың», ханты ос руц щирыл хансым блы, ханты пөйкылыг блы. Овил ялпың хөталт Мария Кузьминична Волдина ос Евдокия Андреевна Нёмысова

Мәхум посың хөтал пөйкщёгыт

вәрыгласыг, тән пөйкщасыг.

Музейт тамле пүмаш эрнэ вәрмалъ ань өс блыс, үст сәвсыр мәхум өлэгыт, таимәгыс ялпың хөтал ёмщакве вәруңкве эри. Сосса мир хумус пурлахтэгыт, кәсың хөтпа вос торгамты.

Та хөталт няврамыт мәгыс сака сәв пүмаш ёнгил блыс, мәхманув ёмашакв мүйлысыт. «Сәлы лёңх» театр Саранпәвилныл ёхталас, тув ялантан няврамыт эргысыт, ййквсыт ос сәңквилтапыл сәңквилтасыт.

«Ханты-Мансийск үст өлнэ мәхум» группан ялантан Ас нэт ханты эргыт эргысыт ос «Хөтал» нампа Ас-угорский театр пёс йис потыр ловиньтасыт ос мөйт суссылтасыт.

Яныгпәла хөтпат Нуми Төрүмн, Най-Отыраныл нупыл пуңкпинсыт, пасан вәрсит ос пурлахтасыт. Төрүмн пөйкщасыт ос элалъ өлнэ посың хөтал вөвсыт.

Оксана
АЛБИНА

Яныг үст сәлың мяхум кассыт

Округув пуңк үсн Ханты-Мансийскан сәлың мяхум тотыглавёсыт, танти халанылт кассыт. Овыл хотал, мәнполь этпос нилыт щислат, тән нэпакт хансым титыглахтын ләтңыт хассыт. Тот тән нэпакт хартсыт ос кәсыңаныл номерыл майвес.

Тувыл каснэ нэпакы-тыл майвёсыт ос матсәвит кум номсахтым үнлысыт, хассыт. Та юи-пәлт тән «Мустанг» нампә мән тотвёсыт, тот сәлыяныл щёпитаңкве патсыт, хотьют сунаныл, хотьют сәлы квәлганыл хорамтасыт, щёпитасыт.

Сәв пәлыл тотым ёрн-колыт түштүвёсыт. Сәлыт каснэ мәгсыл үсн яныг мәшинат тывырн тәлттым тотавет, кәтаныл-ләглан-ыл ёл-нэгавет, тапалыт мә нэгим та хуёгыт.

Атыт щислат, я-ты, каснэ вәрмәляныл та овылтах-тас. Пуссын аквёет хус арыгтем сәлың хөтпа тыг ёхталас, ты Хәльүс, Сургутский, Белоярский, Нижневартковский районныл мяхум олсыт. Хум хөтпат сун тармыл үнлым кассыт, тувыл нэ хөтпат нуйхатсыт. Хумыт ос ёсал ман товтыл масхатым сәлыяныл юи-пәлт люлим нуйигтавёсыт.

Лёңх тот сохтыл вәрим ат олы, акваг мувлахи минуңкве эри, ёңхыгпан мәт төва мяхум ёл та патёгыт, сәлыяныл молях нуйхатёгыт, төват пөхыт люльнэ мяхмытыл хотрохтёгыт, илттыг ёңхыгпаңкве вөрмёгыт, миннэ хөтпа таимәгсыл ёл та рагаты.

Хотал палыт касманыл юи-пәлт төва мяхум янытлавёсыт:

– Сәв тәл рүпитанэтә мәгсыл «Ветеран оленеводства» Зоя Ивановна

Покачева янытлавес, тав Нижневартковский районт олы. Ос та мәныл блнэ мәнлат хум Константин Айваседа «Самый молодой оленевод» намыл майвес.

– «За лучшие производственные показатели» номинацият ты мяхум наманыл ләввёсыт: овыл местат - Вероника Викторовна Кантерова, титыт местат - Иван Попов ос хурмит мәт - Юрий Тарлин, тән пуссын Белоярский районныл ёхталасыт.

– Экват халт «Чемпион многоборья» номинацият Светлана Комтина,

Виталий Русскин «Буранэт» үнлы ос касуңкве ёхталам мяхум

Анастасия Комтина, Людмила Колыванова нөх-патсыт.

– Хумыт халт «Чемпион многоборья» намыл Виталий Русскин, Сергей Русскин ос Иван Покачева майвёсыт.

– Нэт ёрнколаныл ём-щакв түштүм ос хора-мыңыг вәрманыл мәгсыл овыл местал Марина Айпина Нижневартковский районныл, Елена Рокина Хәльүс районныл ос Елена Федотова Белоярский районныл янытлавёсыт.

– Атың тәнүт пәйтма-ныл мәгсыл ты нэквет янытлавёсыт: овыл местат Оксана Рыженкова, тувыл Майя Швейд ос хурмит мәт Тамара Вынгилева.

– Шар яныг мүйлүпса мәгсыл тит «Бураныг» үнлысыг, ты сәв номинацият нөх-патум акв хум ос акв нэ наманэн та ләв-вёсыг – **Виталий Русскин** ос **Светлана Комтина**. Тән сас Сургутский районт олэг, «абсолютный чемпион конкурса профессионального мастерства» намыл майвесыг.

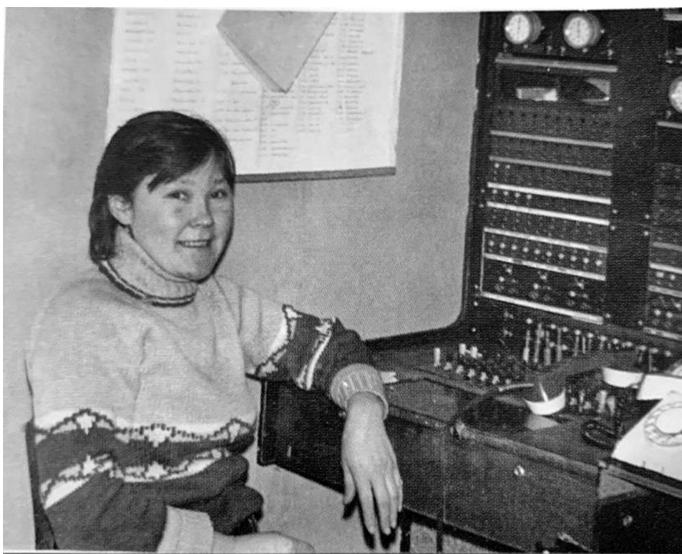
Мөт номинацият яныт-лым мяхум мән тах мөтыт газетавт хансэв ос төва сәлың мяхманув урыл потрыт вәрёв. Тән тамле тәрвитың рүпата вәрим олэгыт ос тыпалыт мән касуңкве та ёхталэгыт.

Екатерина Вокуева ос Елена Рокина, Саранпәвыл нэквет

Галина КОНДИНА

Яныг Илья агитэ янытлылум

Телефонист Назаренко А.И.
за коммутатором

А.И. Назаренко апшитэ ос эщанэ ёт

Анна Ильинична Назаренко, такви бпарищ наме Алгадьева, Хальүс район Хулюмсүнт павылт блы. Тав ват арыгкем тал связь щирыл рүпитас. Нэпаканэ щирыл рүпитам мятэ «ГазпромТрансгазЮгорск» блыс.

Ам Анна Ильинична ёт хонтхатыгласум, блупсатэ ос щёмьятэ урыл китыгласум, тав анумн тох потыртас:

– Омам наме Прасковья Николаевна Алгадьева, такви бпарищ наме Тасманова блыс, атам – Илья Васильевич Алгадьев. Щёмьявт ам шар яныг аги, кит апщи Петр, Семен ос нила эщ Галина, Светлана, Людмила ос Клавдия бньщегум.

Школан ам 1970 талт минасум, Няшчамволь павылт хаништахтасум. Тот ман интернатт блсүв, хоты мань павлыт школа атим блыс, няврамыт пусын тув кётыглавёсыт.

Яныг үст хаништахтасум

Лов класс та павылт астласум, тувыл Тюмень

үст №30 связь училищат телефонистыг акв тал хаништахтасум. 1982 талт тал котиль этпост центральный телефонный цехт рүпитаңкве бвылтахтасум.

Нэпакумт хасвёсум – «телефонист 3 класса, аппаратный цех». Кит тал тот рүпитасум, юв йисум. Хулюмсүнт павылт

И.В. Алгадьев нявраманэ ёт пёслым блы, 1991 тал

тонт газокмпрессорный станция үнттувес, телефонистыт бс эрсыт, 1984 талт вёртур этпосныл ам тыт рүпитаңкве та патсум.

Юн акв тал рүпитасум, омав атимыг ёмтыс, эщанум иң маниг блсыт, шар мань эщум Клавам ат талэ туп төвлыс, атямн нётуңкве эрыс.

Нэпаканум щирыл «Игримский территориальный узел связи» рүпитам мам олыс. Тот ты сав тал рүпитасум.

Нас рүпитан мав савсыр щирыл хансыглавес, Светлый нупыл паттаве, тувыл мот павыл нупыл хансаве. Ётыл ос Югорск үс нупыл хасвес.

Та порат туп кўщайт ос төва павлың махманүв блнэ коланылт телефон бщсыт.

Мот үсытт, павлытт блнэ махум ёт потыртаңкве ке касащасыт, бвлёт ман палтув свонитасыт.

Ман ос тыт керквалгыт эрнэ щирыл блтыянүв ос туп та юи-палт хотпа такви рүтэ манос махманэ ёт элаль потыртаңкве вёрмыс.

Ань тай шар мот щирыл ёмтыс, касың хотпат такви щёпёт телефон бньщи, хотьют эри, та хотпа ёт тара потыртаңкве вёрми. Ищхйпың ут хосыт нас потыртаңкве вёрми ос таве телефон хосыт касалытэ.

Ищхйпың утыл вёрвёсыт

Савсыр йильпи ищхйпың утыт нёглуңкве хунь патсыт, ос рүпитаңкве тох вос хасэв, акваг хаништахтуңкве эрыс. Таимагыс ам заочный щирыл Тюмень үст нефтегазовый колледжын хаништахтуңкве минасум.

Тувыл 2008 талт нэпакыл майвёсум, тот хансым блы: «Многоканальные

телекоммуникационные системы».

Ам налыман нупыл нила тәл связьт рүпитасум. Нэпаканум щирыл юи-өвыл рүпитам мәм – «ГазпромТрансгаз-Югорск». Ты элы-пәлт организацияв сәв тәл «Тюментрансгаз» намаим өлыс.

Пенсиян патхатамум элы-пәлт ам смена щирыл рүпитаңкве яланта-сум, тот өлнэ сәвсыр оборудование мұсхалыг вос рүпиты, ул вос саквалэ-гыт, акваг уральтасанум.

Щәмьятэ урыл

Ам Хулумсүнт пәвылт хум вәрсум. Ойкам наме Сергей Владимирович Назаренко. Тав сәв тәл тракторыл ос мөт яныг мәшинал яласым рүпитас.

Мән кит няврам ян-малтасмән – акв әги, акв пыг. Тән сас яныг. Алёна әгим такви щәмьяңыг өмтыс, кит няврам өньщи,

Югорск үст өлы. Илья пыгмән нэ иң ат тотыс, Хулумсүнт пәвылт өлы ос «ГазпромТрансгаз-Югорск» организацият рүпиты. Мән өйкамөнтыл сас кит пенсия выгмән, «Газпром» пәлныл олныл өс өйтавемән.

Өйкам «Ветеран объединения» намыл майвес, таимәгсыл моц сәвнв олныл өйтаве. Каркамыг рүпитамумән мәгсыл сәвсыр янытлан нэпакыл майвесамән.

Анна Ильинична ат тәл пенсият өлы, ос нас тәла тәл ат үнлы, матыра-әти акваг пувиньты. Туи сыс хорамың лүпта ос теплицат сәвсыр тәнүтыт яналты.

Тэлы сыс сакныл матыр хорамыт харты. Эщанэ, әгитэ ос рүтанэ пуссын сакныл хартым турлөп-сыл, пальсакыл мүйлупатасанэ. Эрнэ сак тав яныг үсытт өвты, Санкт-Петербург, Тюмень, Югорск ос мөт үст ялнэтэ порат

Анна ос Сергей апраген өт

ләпкатн щалтсәлы, эрнэ сак тот кинсы.

Пүмаш потыр

Ам Анна мәнөтәгыл өмашакве вәглум.Щәмьят тав шар яныг әгииг өлы. Тав ома-тән, әтятән акваг нөтыс ос әпщиянэ ос йигрищанэ өт үнлыс. Тән щәмьяң тәгыл пуссын вөрн ялантасыт.

Төнт пүмаш вәрмалы өлыс, Анна иң мәнө няврам. Таквсы пәлаг өмтыс, мәхум пил вәтым яласэ-гыт. Тав ома-тэ Прасковья Николаевна щәмьяңтәгыл Мөңквья пәвыл нупыл щөпитахты. Ты халт әнум китыгытэ: «Наң хөт пил вәтыгләгын?»

Ам ювле ләвөгум: «Рүпатам тамле, эл мину-кве ат әртми, пәвыл пөхат пил сака әтим». Прасковья Николаевна әнумн ләви: «Мән өтув өс ялән, мән пил вәтуңкве минэв».

Анна ты халт порма-сыт хәпын тәлты ос ләви: «Мән хәпув яныг, сәв хөтпа тәлуңкве вөрми

ос сәв пил вәтуңкв мән өтув рөви.

Мөңквья пәвылт пиланув яныг пүщкат кй-вырт өньщиянөв. Наңын пүщка ке эри, мән ос кит пүщка өньщөв. Әквумн пилыл ат ке пинвесыг». Әкваныл – ты әтяныл Илья Васильевич увщитэ Анисья Васильевна өлыс. Төнт ам тән өтаныл пил вәтуңкве ялсум, тахолыт пил вәтсум, сөль, татем пилың мә.

Мөлтэ тәл Анна Ильинична вәт сәграпнал өтпос 13 хөталөт 60 тәлэ төв-лыс. Ам Анна намхөталэ кастыл янытлылум!

Сөтыңыщ, щуниңыщ элалы вус өлы. Хөтал посыңыщ элн вус посты. Рүт мәхманын ос наңки щәмьян өт өмас потыр потырым ос ощхульым үнлахөлән.

Пуссын пустагыл нотың, щуниң Төрүм өлән!

Мария ДВИНЯНИНОВА

П.Н. Алгадьева котильт лөбли

Лүймә сәрипос
(Северная заря)
№ 5 (1287), 09.03.2023
Соучредители
Дума, Правительство
ХМАО – Югры
Издатель
Департамент общественных,
внешних связей и
молодежной политики
ХМАО – Югры

Редакция
Директор, гл. редактор –
Динисламова С.С.
Телефон (3467) 33-36-82
Заместитель директора –
Кондина Г.Р.
Телефон (3467) 33-22-72
Ответственный секретарь –
Узель В.В.
Телефон (3467) 33-23-09

Адрес редакции и издателя:
628011, г.Ханты-Мансийск,
ул.Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52
E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru
Отпечатано:
ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, д. 14.

Индексы 04399, 54399
Тираж 1710 экз.
Заказ 963
Цена свободная
Мнение авторов
публикаций не
обязательно отражает
точку зрения редакции.
Газета зарегистрирована
Управлением Федеральной

службы по надзору
в сфере связи,
информационных
технологий и массовых
коммуникаций
по Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.
Свидетельство
о регистрации
ПИ №ТУ 72-00795
от 23 января 2013 г.

12+

Мә янытыл сосса мирыт тинат ӧс пӧслэгыт

Касың тӕл Ханты-Мансийск ӱст тина суссылтан фестиваль вӕрыглаве. Ты тӕл мӕньполь этпос 3-6 хӧталыт сьс ӧлыс. Сӕв яныг артист-мӕхум, тина пӧслын хӧтпат ӱсувн ӕхталасыт – Юлия Пересильд, Анна Снаткина, Анна Михалкова, Сергей Гармаш ос мӧт намың-суиң хотпат. Мӧт хӧн мӕныл мӱй мӕхум тыг ӧс вӧвыглавӕсыт – Индия, Китай, Чили ос Тайвань мӕныл.

Ӧвыл хӧталт тӕн «Югра-Классик» кол тӱврын щалтнӕ ӕлы-пӕлт выгыр тӧрыл нортым лӕх хосыт ӕмсыт, руц лӕтӕыл лӕваве – «красная дорожка». Ӱст ӧлнӕ мӕхум ты урыл вӕгыт, мощ сӕртыннув тув ӕхтӕгыт, кон та ӱрхатӕгыт. Артист мӕхум ӕмиманыл порат Тимофей Молданов, Яков Тарлин койп рӕтсыг ос ханты ӕргыт ӕргысыг.

Нила хӧтал сьс ӱсувт тинат суссылтавӕсыт. Ос та хӧталыт сьс ӕхталам хӧтпат ты урыл потыртасыт – лүймӕ янытыл (ты мӕ Артикаг лӕваве) ӧлнӕ мирыт урыл тинат хумус пӧславет. Насати, юи-ӧвыл талытт мощцаг хультам мирыт ӧлупсаныл урыл ань мӕ янытыл пуссын пӱмщалахтӕгыт, таимӕгыс сӕв пӱмыш тинат тӕн

ӧлупсаныл урыл пӧславет ос суссылтавет.

Режиссӕрыт ос тамле тӕла осн-паттысыт: Якутият щар мӕк ӕмас ос мирн ӕрнӕ тинат пӧславет. Тӕнаныл пӧслум хӧтпат аква янытлавет, ты тӕланыл тох лӕваве – «феномен якутского кино». Бурятия мӕт ӧлнӕ мӕхум ӧс ӕмашакв пӧслуңкв хӕсӕгыт. Тӕн сака сӕв олн ат ӧньщӕгыт, «Решала» нампа тина пӧслын мӕгыс туп 800 сӧтыра солкӧви холтсыт, ос сӕвсыр ӱсытт суссылтыма мӕгсыл 12 млн солкӧви сӕлсыт.

Чукотканыл, Архангельский областьныл ос мӧт мӕныл сӕв хӧтпа тыг ӕхталас. Кӕсыңе потыртас, тӕн ӧлнӕ мӕнылт тина хумус пӧславе. Тӕн ӕтаныл потыртан режиссер Иван

Болотников лӕвыс: «Ты тӕрвитың йист ӧлнӕв мӕгыс олныл сака ат мивӕв. Ос таи ӕмас – кӕсың тӕлныл ӕмаснувег ос пӱмышнувег пӧслым тинат тӕлӕгыт. Чукотка мӕт пӧслым «Китобой» нампа тина ань Италия мӕн тӕтвес, ӕрың тот нӧхпаты».

Тит хӧтал сьс аква тина сака ӕсгувес, тох намаим ӧлы – «Не хороните меня без Ивана». Таве якут нӕ Любовь Борисова пӧслыстӕ. Ты нӕ Ханты-Мансийск ӱсн ӧс ӕхталас. Мӕнӕщи хумиюв

Александр Тургачев Юлия Сухатская ӕт ты фестивалыт «Чумовые сказки» нампа вӕти тинатӕн мӕгыс ӕсгувесыг.

Мӕк ӕмас пӧслум хӧтпат наманыл юи-ӧвыл хӧталт мирн лӕввӕсыт. Ты кинофестивалыт ӧлме порат сӕвсыр мӱйлупса миве. Щар яныг мӱйлупса руц лӕтӕыл лӕваве – «Золотая тайга». Ты тӕл «Параллак» нампа тина вӕрум мӕхумн майвес. Титыт мӱйлупсал «Серебряная тайга» – «По обе стороны пруда» тина пӧслум мӕхум янытлавлӕсыт. Хӱрмит мӱйлупса «Бронзовая тайга» – «Нездешние глаза» нампа тинан мӱйлуптавес.

Сергей Гармаш ос аква пӱмыш урыл потыртас. Ӕтипӕлаг тӕн Мария Зверева ӕт Ханты-Мансийск ӱсхулы хосыт ӕмыгтасыг. Хӧт нӕврамытн кӕсалавӕг, таит татем щӕгтӕгыт ос артист нупыл та рӧңхӕгыт – «Крокодил!». Хум «Чебурашка» нампа тинат пӧслувес, таимӕгыс нӕврамытн вӕве. Тамле ты ялпың хӧтал Ханты-Мансийск ӱст ӧлыс.

Валентина ВАСИЛЬЕВА

Павел Лунгин

Сергей Гармаш